

Streszczenie

Oczekiwaniem zawodników jest trenować u boku najlepszego trenera. Z perspektywy badacza liczy się całościowy obraz trenera, czyli suma umiejętności, wiedzy i kompetencji społecznych. Celem badań było określenie kompetencji zawodowych trenerów reprezentacji Polski sportowców pełnosprawnych i niepełnosprawnych w olimpijskich i paraolimpijskich dyscyplinach sportu oraz ustalenie, jakiego rodzaju kwalifikacje zawodowe posiadają badani trenerzy. Na podstawie posiadanych kwalifikacji zawodowych oraz samooceny poziomu własnych kompetencji badanych trenerów ustalono różnice pomiędzy nimi. W badaniu posłużono się również opiniami szefów wyszkolenia polskich związków sportowych na temat kompetencji zawodowych pożądanych na stanowisku trenerów kadr narodowych.

Badana grupa trenerów kadr narodowych obejmowała 13 dyscyplin sportowych: jeździectwo, kajakarstwo, kolarstwo, lekkoatletykę, łucznicstwo, pływanie, podnoszenie ciężarów, strzelectwo sportowe, szermierkę, tenis, tenis stołowy, wioślarstwo i żeglarstwo. Do badania włączono 103 trenerów reprezentantów sportu olimpijskiego i paraolimpijskiego oraz 28 kierowników wyszkolenia. Uzyskano odpowiedzi od 77 trenerów oraz 23 kierowników wyszkolenia. W grupie tej dominowali mężczyźni stanowiący 93,5% ogółu badanych trenerów. Wśród kadry trenerskiej sportu olimpijskiego kobiety stanowiły niespełna 4%, a wśród kadry trenerskiej sportu paraolimpijskiego – 12%. Średnia wieku trenerów objętych badaniem wyniosła nieco ponad 52 lata. W obszarze sportu paraolimpijskiego dominowały osoby w przedziale wiekowym 35–44 lata, a dla obszaru sportu olimpijskiego wartością dominującą był przedział wiekowy między 45 a 54 lat. W grupie badanych trenerów najwięcej osób legitymowało się wykształceniem wyższym (89%) i posiadało dyplom ukończenia studiów o profilu sportowym.

W badaniach zastosowano kilka metod. Bilansu kompetencji dokonano na podstawie zebranych danych dokumentujących zasoby wiedzy i doświadczenia oraz kompetencji społecznych nabytych w procesie uczenia się badanych trenerów. Wykorzystano metodę standaryzowanego wywiadu pisemnego z wykorzystaniem Internetu, adresowaną do trenerów kadr narodowych oraz do kierowników wyszkolenia w dyscyplinach olimpijskich i paraolimpijskich wybranych do analizy organizacji i związków sportowych. Na podstawie literatury użyto analizy zbioru kompetencji charakterystycznych dla trenerów sportowych. Za pomocą kwestionariusza ankiety pytano trenerów o ich samoocenę kompetencji, zbierano opinie badanych na temat istotnych kompetencji zawodowych posiadanych i pożądanych na stanowisku trenerów kadr narodowych.

Zastosowano podejście kilkuetapowe. Badania właściwe poprzedzone były rozmowami podczas warsztatów w celu poznania opinii trenerów oraz kierowników wyszkolenia na temat kompetencji trenerskich. Uczestniczyło w nich 98 osób, głównie byli to trenerzy i kierownicy wyszkolenia kadry olimpijskiej i paraolimpijskiej. Opracowano narzędzie badawcze w postaci autorskiej ankiety, które zostało przetestowane podczas zaplanowanych na etapie wstępnym badań pilotażowych. Pilotaż był realizowany z przedstawicielami zbiorowości o cechach podobnych do docelowej grupy badawczej, a uczestniczyło w nim sześciu kierowników wyszkolenia oraz sześciu trenerów. Badania właściwe przeprowadzono z wykorzystaniem ankiety online w miesiącach wrzesień–listopad 2019 r. Kwestionariusz skierowany do trenerów obejmował 34 pytania. Kwestionariusz skierowany do kierowników wyszkolenia zawierał 24 pytania. Wykorzystano w nich pytania otwarte oraz zamknięte. Wszystkie badania pilotażowe i właściwe przeprowadził autor pracy.

W celu weryfikacji istotności różnic pomiędzy badanymi grupami użyto testu parametrycznego t-Studenta oraz U Manna-Whitneya. Przeanalizowano również zależność pomiędzy badanymi zmiennymi przy użyciu współczynnika korelacji Pearsona. Odpowiedzi na pytania otwarte poddano kategoryzacji, a następnie zakodowano. Dla zmiennych obliczono statystyki opisowe, takie jak: zakres danych, średnia i odchylenie standardowe dla wyników zgodnych z rozkładem normalnym, medianę i kwartyle oraz współczynnik zmienności.

Stwierdzono, że po zakończeniu edukacji formalnej badani trenerzy deklarują uczestnictwo w różnego rodzaju kursach i szkoleniach doształcających. Badanie wykazało, że trenerzy najchętniej korzystają z wymiany doświadczeń z innymi trenerami. Za najmniej korzystne dla nabywania nowych kompetencji uznano kursy online. W grupie badanych trenerów sportów olimpijskich stwierdzono niższą średnią liczbę szkoleń, w których uczestniczyli (2,17 +/- 1,8) niż w grupie sportów paraolimpijskich (2,68 +/- 1,9). Test U Manna-Whitneya wykazał brak różnic istotnych statystycznie dla liczby szkoleń dla porównywanych grup. Analiza zebranego materiału badawczego pokazała, że najliczniejsza grupa trenerów reprezentacji narodowych na igrzyska olimpijskie i paraolimpijskie posiadała kwalifikację trenera klasy drugiej, co stanowi prawie 21 badanych trenerów olimpijskich i 11 trenerów paraolimpijskich. Wśród trenerów olimpijskich osoby posiadające kwalifikację trenera klasy mistrzowskiej to 33% badanych, podczas gdy wśród trenerów paraolimpijskich jest ich 16%. Pośród trenerów pracujących z zawodnikami wysokiego wyczynu znajdują się również osoby posiadające kwalifikacje instruktora. Wśród trenerów sportowców z niepełnosprawnościami jest ich 20% a wśród trenerów sportowców pełnosprawnych – 8%. W grupie trenerów sportów paraolimpijskich stwierdzono większy odsetek niższych kwalifikacji

trenerskich (instruktor i trener klasy drugiej) niż w grupie sportów olimpijskich oraz niższy udział kwalifikacji najwyższych.

Zaobserwowano korelację wyniku sportowego zawodników startujących na igrzyskach olimpijskich do średniego poziomu deklarowanych kompetencji. Współczynnik korelacji pomiędzy średnim poziomem kompetencji a wynikiem uzyskanym przez olimpijczyka jest istotny statystycznie i wynosi $-0,29$. Oznacza to, że zachodzi pomiędzy nimi ważna zależność – im wyższy średni poziom kompetencji trenera, tym lepszy wynik jego podopiecznych. W tej grupie trenerów wykazano również, że bardziej rozwinięta kompetencja związana z budowaniem relacji, prowadzeniem treningów i interpretowaniem zebranych danych, wsparta dodatkowo nauką i refleksją, sprzyja osiągnięciu lepszych rezultatów trenowanych przez nich sportowców. Stwierdzono brak istotnie statystycznych zależności pomiędzy poziomem posiadanych kompetencji a wiekiem, liczbą dodatkowych szkoleń i liczbą dodatkowych uprawnień w obydwu grupach badanych trenerów.

Badania własne pokazały, że trenerzy kadr narodowych w olimpijskich i paraolimpijskich dyscyplinach sportu we wszystkich badanych obszarach pracy zawodowej posiadają wysoko rozwinięte kompetencje. Istotna statystycznie różnica dotyczy kompetencji służących do wyszukiwania i rekrutowania sportowców oraz pozyskiwania środków finansowych na ten cel. Dla blisko połowy badanych trenerów olimpijczyków (48,6%) ta kompetencja jest nieistotna. Plasuje się ona na najniższym poziomie ze wszystkich badanych obszarów kompetencyjnych trenerów olimpijskich. W tym obszarze kompetencje trenerów paraolimpijczyków są wyżej oceniane i mają bardziej istotne znaczenie. Trenerzy ci muszą być bardziej kompetentni w tych czynnościach zawodowych, które pozwalają im na pozyskiwanie nowych zawodników oraz zapewnienie im finansowania.

Badania potwierdziły przydatność zastosowanych jakościowo-ilościowych metod badawczych, dały dobry wgląd w kompetencje i kwalifikacje współczesnych trenerów kadr narodowych olimpijskich i paraolimpijskich reprezentacji Polski w wybranych dyscyplinach sportu i mogą stanowić podstawę do doskonalenia programów kształcenia i doskonalenia zawodowego trenerów sportowych w Polsce.

Badania realizowane były w ramach projektu nr 11 Szkoły Naukowej nr 2 Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie.

Słowa kluczowe: kompetencje trenerów, edukacja trenerów, sport paraolimpijski, sport osób z niepełnosprawnościami, kwalifikacje trenerów, sport wyczynowy, sport olimpijski.

/-/ mgr Piotr Marek